

■ УДК 711.57:7.03 (477.83 — 25) (09)

Х. С. Домашук, аспірант, Львівська національна академія мистецтв, м. Львів

ДІЯЛЬНІСТЬ МИСТЕЦЬКИХ ГАЛЕРЕЙ ЛЬВОВА КІНЦЯ 80-Х — ПОЧАТКУ 90-Х РР. ХХ СТ.

Розглянуто історію створення та основні напрями діяльності перших мистецьких галерей Львова. Виявлено першочергові цілі та завдання арт-галерей, спрямовані на популяризацію творчості молодих митців і вітчизняного мистецтва на теренах України та за кордоном. Охарактеризовано та проаналізовано перші персональні виставки й мистецькі проекти, наведено імена, котрі формували культурно-мистецьке середовище Львова кінця 80 — початку 90-х рр. ХХ ст. Визначено особливості діяльності арт-галерей Львова, що сприяли розвитку міста як важливого соціокультурного й мистецького осередку.

Ключові слова: мистецька галерея, українське мистецтво, простір для творчості, репрезентація творчих ініціатив, культурно-мистецькі проекти.

К. С. Домашук, аспірант, Львовская национальная академия искусств, г. Львов

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ГАЛЕРЕЙ ЛЬВОВА КОНЦА 80-Х — НАЧАЛА 90-Х ГГ. ХХ В.

Рассмотрены история создания и основные направления деятельности первых художественных галерей Львова. Виявлено первоочередные цели и задачи арт-галерей, направленные на популяризацию творчества молодых художников и отечественного искусства в Украине и за рубежом. Охарактеризованы и проанализированы первые персональные выставки и художественные проекты, названы имена, которые формировали культурно-художественную среду Львова конца 80 — начала 90-х гг. ХХ века. Определены особенности деятельности арт-галерей Львова, способствовавшие развитию города как значимого социокультурного и художественного центра.

Ключевые слова: художественная галерея, украинское искусство, пространство для творчества, репрезентация творческих инициатив, культурно-художественные проекты.

Kh. Domashchuk, postgraduate student, Lviv National Academy of Arts, Lviv

THE ACTIVITIES OF LVIV ART GALLERIES IN THE LATE 80S — EARLY 90S OF THE 20TH CENTURY

The history of foundation and the main activities of the first Lviv art galleries are considered. Priority goals and problems of art galleries aimed

at promoting the work of young artists and Ukrainian art in Ukraine and abroad are discovered. First solo exhibitions and art projects are characterized and analyzed. A number of names that formed the cultural and artistic environment of Lviv during late 80's early 90's of the 20th century are given. The features of the Lviv art galleries, that promoted the development of the city of Lviv as a weighty socio-cultural and artistic center, are identified.

Key words: art gallery, the Ukrainian art, space for creativity, representation of creative initiatives, cultural and artistic projects.

Постановка проблеми. Наприкінці 80 — початку 90-х рр. ХХ ст. Львів став одним зі значних мистецьких осередків України. У цей період спостерігається виникнення й реорганізація творчих об'єднань, рухів і фестивалів, проведення різноманітних виставок, культурно-мистецьких проєктів, перших бієнале тощо. Культурне піднесення того часу, активізація художнього процесу й пошуки нових форм репрезентації мистецтва сприяли створенню та розвитку в місті перших галерей.

Арт-галерея, як доволі молода соціокультурна інституція, донині є малодослідженим явищем. Незважаючи на окремі наукові праці щодо культурно-мистецького процесу в Україні, діяльність мистецьких галерей Львова лише частково висвітлюється в наукових дослідженнях, що зумовлює актуальність цієї розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Культурно-мистецьке життя України кінця ХХ ст. вивчали немало науковців. Серед дослідників мистецького середовища Львова цього періоду можна зазначити В. Боднарчука [1], Г. Вишеславського [2], О. Голубця [4], Б. Шумиловича [11] та ін. Передусім у цих працях досліджено загальні тенденції мистецтва того часу, окреслено мистецькі події та явища, у контексті яких побіжно розглядається діяльність арт-галерей.

На особливу увагу заслуговує монографія О. Голубця «Мистецтво ХХ століття: український шлях», у якій проаналізовано історію розвитку українського мистецтва ХХ ст. з точки зору тогочасних культурно-мистецьких тенденцій та явищ. Проте галереї згадуються лише під час огляду численних неформальних мистецьких акцій, які відбувалися в Україні в першій третині ХХ ст. [4, с. 144].

У монографії «Між свободою і тоталітаризмом» О. Голубець відстежує трансформації в мистецькому середовищі Львова ХХ ст., зумовлені соціокультурними особливостями вказаного періоду, виявляє основні його напрями й вивчає вплив різних чинників на розвиток означеного процесу. У праці акцентується на відновленні культурологічних організацій і мистецьких об'єднань, принагідно відзначається виникнення перших мистецьких галерей [3, с. 123].

В. Боднарчук у статті «Мистецьке життя 1980–1990-х рр.: основні події» побіжно розглядає діяльність українських арт-галерей: здійснює стислий огляд мистецьких подій в Україні зазначеного періоду [1].

Важливою є стаття Г. Вишеславського «Нові ініціативи у художньому житті Львова наприкінці ХХ століття», у якій розглянуто кілька громадських і приватних організацій Львова, зокрема перші приватні галереї, які репрезентували сучасне мистецтво, досліджено динаміку художнього життя міста наприкінці ХХ ст. Дослідник зауважує, що, на відміну від інших міст України, Львів та Київ були провідними центрами культурно-мистецького життя України [2].

У статті Б. Шумиловича «Відмовляючись від соціалізму: альтернативні простори Львова 1970–2000-х років» [11] проаналізовано альтернативне мистецьке середовище Львова, простежується вплив політико-ідеологічних, соціальних, культурних парадигм на розвиток культурно-мистецьких практик міста. У цьому контексті оглядово окреслюються соціокультурні проекти перших мистецьких галерей Львова.

Мета статті — виявити особливості діяльності перших мистецьких галерей Львова в контексті змін і формування нового соціокультурного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кінець 80 — початок 90-х рр. ХХ ст. в Україні став періодом політичних, суспільно-культурних, ідейно-художніх та естетичних змін, у мистецькому процесі відбувається переоцінка творчих спрямувань. У контексті цих зрушень Львів акцептується як провідний осередок творчих ініціатив, у якому поєднуються різні мистецькі практики — як традиційні, так і новітні. Трансформація художньої свідомості митців вплинула на загальні тенденції розвитку мистецтва й сприяла виникненню нових культурно-мистецьких інституцій, які стали платформою для творчості.

Однією з перших інституцій у Львові, що транслювала новітні форми мистецтва, була галерея «Три крапки», заснована в жовтні 1988 р. Георгієм Косованом. Вона розміщувалася на вулиці І. Франка, 46. Галерея репрезентувала андеграундне мистецтво та мистецтво нової генерації митців, незалежно від естетичного спрямування їхніх творів. На першій виставці в галереї були представлені пастелі й колажі Л. Євдокименко. Основна мета інституції — відкривати нові імена художників, зокрема, тут відбулися перші персональні виставки львівських митців Б. Черниха, В. Богуславського, І. Яновича, В. Сурмача, Т. Жигульської, О. Денисенка, О. Дергачова, О. Капустяка. Найважливіші завдання галереї — створення постійної експозиції, ознайомлення львів'ян із культурно-мистецькими досягненнями України та зарубіжжя, організація виставок українців за кордоном і зарубіжних митців в Україні [5, с. 30].

Серед відомих проектів можна відзначити персональну виставку Л. Євдокименко (1988), «Виставку сучасного мистецтва» (1989), персональну виставку Г. Жигульської (1989), В. Сурмача (1989), С. Горського (1989), О. Турянської (1991) та ін. У 1990 р. проведено дві найзнаковіші та найпровокативніші на той час в Україні виставки актуального мистецтва: «Дефлорація» (І. Шульєв, П. Сільвестров, О. Замковський, А. Сагайдаковський) та «Виставка до конгресу лікарів-українців» (А. Сагайдаковський, О. Замковський, І. Шульєв, М. Ягода, О. Капусняк), куратором яких був Г. Косован [2, с. 44]. Слід зазначити, що в цей період уперше можна спостерігати нову практику, зокрема проведення кураторських і персональних проектів постмодерністського мистецтва. Під час підготовки цих виставок назву галереї змінено на «Галарт» (1990). Також галерея активно діяла за кордоном. Так, у 1993 р. представлено сучасну львівську графіку в галереї «Raissa» в Ерфурті, живопис і скульптуру — на мюнхенській виставці «Україна-93». У 1994 р. спільно з «Raissa» проведено виставку «Цей вітер зі Сходу» у «Forum der Technik Deutsches Museum» (Мюнхен, Німеччина), у центрі «Ursulinenhof» (м. Лінц, Австрія) — мистецьку акцію «Галарт» — «Художники Львова». У Львові відбулися виставки художників Л. Рибу з Англії (1993) і С. Круїсбрінк з Бельгії (1994) [5, с. 30]. Після 1996 р. експонування мистецьких творів у галереї не здійснювалося, лише у 1997 р. проведено виставку В. Богуславського й О. Капустяка в Музеї Тичини в Києві, після 1997 р. — ще кілька виставок за кордоном.

Таким чином, наприкінці 80 — початку 90-х рр. ХХ ст. галерея «Три крапки» («Галарт») стала плацдармом для відкриття нових імен у мистецькому просторі Львова й України загалом. Діяльність арт-галереї засвідчила активні зрушення в художньому житті, які в подальшому вплинули на розвиток вітчизняного мистецтва.

Значним осередком сучасного мистецтва була львівська галерея «Децима», розташована на пл. Ринок, 10 у фойє Музею етнографії та художнього промислу. Засновано галерею в грудні 1993 р. як публічну некомерційну інституцію, до якої належали культурологи, художники, архітектори, письменники. Арт-директором був Юрій Соколов, директором галереї — Вадим Казаков. Галерея позиціювалася як відкритий простір для творчості, що не обмежувалася певним колом художників. Першою виставкою в «Децимі» був груповий проект «Пошук примхливих зваб», у якому брали участь немало художниць зі Львова, Києва й Берна (Швейцарія): О. Блажко, З. Габар, А. Денисюк, Г. Жегульська, О.-Г. Липа, В. Ковальчук, М. Ліхтштайнер, Г. Левицька, Т. Мун, О. Мілентій, І. Сильвестрова, М. Скугарева, Т. Флоринська. На експозиції репрезентовано графічні й живописні твори, інсталяції та моделі одягу.

Відзначимо енвайронмент «Мітоформи» (1994) С. Горського, у якому експонувались інсталяції з чавунних уламків форм, що раніше використовувалися для скульптурного лиття монумента Т. Шевченка, масивні абстрактні панно й локально спрямоване освітлення. Центральною темою експозиції було створення національного «Пам'ятника» та відтворення ситуації, пов'язані з цією подією. Інсталяція Ю. Соломка «Транзит» (1994) складалася з виставлених побутових речей: меблів, фотошпалер, ковдр із кітчевими малюнками. Концепція проекту полягала у відтворенні в просторі галереї інтер'єру житлової кімнати 50-х рр., що викликала почуття ностальгії.

Концептуальним проектом була акція «Мільйон квітів...» (1994) куратора Ю. Соколова, що являла собою рефлексію на мистецькі акції художників попередніх років, зокрема перформансів А. Тер-Оганяна в Трипрудному провулку (Москва), діяльності галереї «The Kitchen» у Нью-Йорку та ін. Використані засоби були надзвичайно мінімалістичними — бузина по всій підлозі та декілька текстів, виконаних на друкарській машинці, на стінах [2, с. 45]. Незважаючи на постійну виставкову діяльність і громадську популярність, галерею невдовзі було закрито.

Подальший розвиток кураторських ідей Ю. Соколова втілено в діяльності галереї «Червоні рури» (1995–1999), що розташовувалася у власному будинку митця. Тут переважно репрезентовано зразки андеґраундного мистецтва Львова, яке часто не сприймали глядачі. Серед найвідоміших слід відзначити енвайронменти «Без назви» (1996), «Без назви-2» (1997), «Едвард Уетсон та академіки» (1998), «Де мистецтво?» (1998), де відбувався діалог митця з простором. Зазначимо, що у галереї проводилися й традиційні проекти, зокрема лендарт «Японський сад». Загалом за чотири роки існування в «Червоних рурах» було реалізовано близько двадцяти проектів.

На початку 90-х рр. потужним мистецьким осередком стало мистецьке об'єднання «Дзига», що активно підтримувало сміливі ініціативи молодих художників. Інституція заснована в червні 1993 р. членами Студентського братства Львова (Маркіян Іващишин, Андрій Рожнятовський, Ярослав Руцишин) та відомими львівськими митцями (Сергій Проскурня, Владко Кауфман). «Дзига» була розташована в Пороховій вежі, де відбувалась більшість акцій об'єднання — виставки, концерти, театральні вистави, літературні читання. У березні 1997 р. в колишньому монастирі Домініканів відкрито галерею сучасного мистецтва «Дзига», яка позиціювалася як фізичний центр творчих ініціатив. Фактично, об'єднання на цьому етапі стало центром актуального мистецтва у Львові, де проводилося немало проектів, незалежно від естетичного спрямування та виду мистецтва [9].

Популяризувала традиційні форми мистецтва галерея «Гердан», заснована у вересні 1995 р. (вул. Руська, 4). Директором і куратором галереї став Ю. Бойко. У галереї виставлялися роботи митців, котрі працювали в малярстві, графіці, скульптурі, кераміці, склі, інсталяції тощо. Учасниками виставок були видатні майстри, лауреати та переможці престижних міжнародних мистецьких форумів, відомі як у мистецьких колах, так і широкому загалу України. Їхні твори вирізнялися самобутністю, професійністю, новизною пластичних пошуків [6, с. 91]. Таким чином, галерея активно формувала власне коло художників з високим мистецьким рівнем.

На першій виставці в галереї «Гердан» були представлені різні види мистецтва: малярство, скульптура, скло. Учасниками стали сім художників зі Львова, Києва, Кривого Рогу: В. Богуславський, А. Бокотей, Є. Лещенко, Ю. Кох, Л. Медвідь, М. Малишко, Р. Петрук. Експозиція формувалася з різностилевих творів, але митців об'єднували природне обдарування, висока професійна майстерність, трансформування навколишнього світу крізь призму власного світобачення, для яких творчий процес — це спосіб існування, необхідність і можливість самореалізації, сенс життя. Ця виставка була спробою задекларувати рівень роботи, засвідчити різнонаправленість формальних пошуків авторів, фрагментарно показати географію місць, які галерея планувала охопити своєю діяльністю [7]. Цікавим проектом галереї стала виставка «Дух, тіло, розум» (1997) за участю митців Л. Медвідя, М. Малишка, І. Подольчака, Є. Лещенка, Є. Равського, В. Костирка. За допомогою виражальних засобів образотворчого мистецтва вони намагалися визначити роль, місце та призначення людини — індивіда й людства у Всесвіті. Концепція проекту полягала в тому, що людина, яка має дух, тіло, розум, у найрізноманітніших проявах життя, діяльності, існування виконувала роль основного об'єкта зображення [8].

Крім індивідуальних виставок і формування власної колекції, галерея «Гердан» брала участь у реалізації міжнародних масштабних проектів: Міжнародний пленер скульптури, Міжнародний симпозиум з гутного скла, проект «Контрасти» (у межах Міжнародного фестивалю сучасної академічної музики, 1996), проект «Поза простором і часом» (Львів, 1996, Бонн, травень 1997, Касель, липень 1997). У 1996 р. на Першому міжнародному артфестивалі «Український класичний авангард і сучасне мистецтво» в Києві галерея «Гердан» стала номінантом проекту «Золотий перетин» як краща галерея України.

Однією з перших благодійних приватних арт-галерей у Львові, яка організовувала виставки художніх творів на меценатській основі, була галерея «Яровіт». Заснована в 1996 р. підприємцем та громадським діячем Ю. Ситником, вона розміщувалася у приміщенні фонду Андрея

Шептицького на вул. Словацького. Художнім керівником галереї став мистецтвознавець, митець Олесь Нога. Десятки молодих, ще не відомих широкому загалу художників, мали можливість представити свої твори. Окрім того, в галереї «Яровіт» організовувалися мистецькі виставки знаних і відомих українських художників, літературні вечори та театральні-музичні дійства, проводилися презентації міжнародних проєктів за участі представників з країн Східної Європи (Польща, Угорщина, Росія). У 1999 р. галерея була визнана міжнародними мистецькими організаціями, завдяки чому ввійшла до переліку міжнародних приватних галерей світу [10].

Досліджуючи діяльність мистецьких галерей Львова кінця 80 — початку 90-х рр. ХХ ст., можна визначити певні особливості:

- приватні галереї стали місцями репрезентації творчих ініціатив молодих художників;
- мистецькі галереї позиціюють себе як відкритий простір для творчості — активно проводяться виставки як традиційного мистецтва, так і альтернативного;
- запроваджуються кураторські та персональні проєкти постмодерністського мистецтва;
- галереї активно популяризують сучасне українське мистецтво за межами України.

Висновки. Таким чином, зрушення в суспільно-політичному житті України, значне різноманіття явищ і подій, які відбувалися в мистецькому середовищі Львова, сприяли виникненню перших приватних галерей. Наприкінці 80-х — на початку 90-х рр. ХХ ст. творчі практики митців репрезентували галереї «Три крапки» («Галарт»), «Децима», «Червоні рури», «Дзига», «Гердан», «Яровіт». Активна діяльність львівських галерей сприяла популяризації українського мистецтва в Україні та за кордоном, відкрила шлях до експозиційного простору молодим митцям. Численні мистецькі акції, персональні та групові виставки кінця 80-х — початку 90-х рр. визначили Львів як важливий осередок розвитку культури та мистецтва.

Перспективами подальших досліджень є вивчення впливу мистецьких галерей на формування нового соціокультурного середовища міста.

Список використаних джерел

1. Боднарчук В. Мистецьке життя 1980 — 1990-х рр.: Основні події / Василь Боднарчук // Народознавчі зошити. — 2013. — № 4. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaZo_2013_4_31. — Назва з екрана.
2. Вишеславський Г. Нові ініціативи у художньому житті Львова наприкінці ХХ століття / Гліб Вишеславський // Fine Art. — 2008. — № 2. — С. 42–45.

3. Голубець О. Між свободою і тоталітаризмом / Орест Михайлович Голубець. — Львів : Академічний експрес, 2001. — 176 с.
4. Голубець О. Мистецтво ХХ століття: український шлях / Орест Михайлович Голубець. — Львів : Колір ПРО, 2012. — 200 с. іл.
5. Добринів І. Репертуар «малої сцени» / І. Добринів // Альманах'94. — 1995. — С. 29–30.
6. Міхновський С. Галерея «Гердан» / С. Міхновський // Альманах'95,96. — 1997. — С. 91.
7. Виставка-презентація галереї «Гердан» : [каталог]. — Львів : Гердан Друк, 1995.
8. Виставка Дух, тіло, розум : [каталог]. — Львів : Гердан Друк, 1997.
9. Офіційний сайт МО «Дзига» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://dzyga.com/index.php/uk/226/pro-dzyhu>. — Назва з екрана.
10. Мистецька галерея «Яровіт» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://art.together.lviv.ua/index.php?id=1190>. — Назва з екрана.
11. Шумилович Б. Відмовляючись від соціалізму: альтернативні простори Львова 1970–2000-х років [Електронний ресурс] / Б. Шумилович // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. — 2013. — Вип. 23. — С. 602–614. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uks_2013_23_53. — Назва з екрана.

References

1. Bodnarchuk V. Mystetske zhyttya 1980 — 1990-kh rr.: Osnovni podiyy / Vasyly Bodnarchuk // Narodoznavchi zoshyty. — 2013. — № 4. — Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaZo_2013_4_31. — Nazva s ekrana.
2. Visheslavskiy H. Novi initsiatyvy u khudozhnomu zhitti Lvova naprikintsi XX stolittya / Hlib Visheslavskiy // Fine Art. — 2008. — № 2. — S. 42–45.
3. Holubets O. Mizh svobodoyu i totalitarizmom / Orest Mykhaylovych Holubets. — Lviv : Akademichnyy ekspres, 2001. — 176 s.
4. Holubets O. Mystetstvo XX stolittya: ukrainskyy shlyakh / Orest Mykhaylovych Holubets. — Lviv : Kolir PRO, 2012. — 200 s. il.
5. Dobriniv I. Repertuar «maloyi stseny» / I. Dobriniv // Almanakh'94. — 1995. — S. 29–30.
6. Mikhnovskyy S. Halereya «Herdan» / S. Mikhnovskyy // Almanakh'95, 96. — 1997. — S. 91.
7. Vystavka-prezentatsiya halereyi «Herdan» : [kataloh]. — Lviv : Herdan Druk, 1995.
8. Vystavka Dukh, tilo, rozum : [kataloh]. — Lviv : Herdan Druk, 1997.
9. Ofitsiynyy sayt MO «Dzyga» [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://dzyga.com/index.php/uk/226/pro-dzyhu>. — Nazva s ekrana.
10. Mystetska halereya «Yarovit» [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://art.together.lviv.ua/index.php?id=1190>. — Nazva s ekrana.
11. Shumylovych B. Vidmovlyayuchis vid sotsializmu: Alternatyvni prostory Lvova 1970–2000-kh rokiv [Elektronnyy resurs] / B. Shumylovych // Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist. — 2013. — Vyp. 23. — S. 602–614. — Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uks_2013_23_53. — Nazva s ekrana.

■ UDC 711.57:7.03 (477.83 — 25) (09)

Domashchuk Kh., postgraduate student, Lviv National Academy of Arts, Lviv
kristina041990@i.ua

THE ACTIVITIES OF LVIV ART GALLERIES IN THE LATE 80S – EARLY 90S OF THE 20TH CENTURY

The aim of this article is to identify the characteristic features of the first Lviv art galleries in a context of changes and the organisation of a new socio-cultural environment.

Research methodology. Eleven major publications (monographs, scientific articles, digital resources) have been considered. The information was analysed and systematized (according to the aim).

Results. It has been determined that in the late 80's — early 90's of 20th century Lviv became a leading centre of creative initiatives. The following art galleries emerged and began to work at that time: "Try krapky" ("Halart"), "Decima", "Chervoni rury" "Dzyga", "Gerdan", "Yarovit". The history of foundation and the main activities of the first galleries have been explored. The goals and problems of the first Lviv art galleries have been found, including the popularization of young Ukrainian artists' creativity and the Ukrainian art in Ukraine and abroad. The emergence of private galleries in Lviv became the basis for the representation of young artists' creative initiatives. The study demonstrates that exhibitions of traditional and alternative art were actively held. For the first time the curatorial and personal art projects are made. The artists who set the cultural and artistic environment of Lviv are named. The features of Lviv art galleries that contributed to the development of the city of Lviv as an important socio-cultural and artistic centre are outlined.

Novelty. For the first time the details of the appearance of Lviv art galleries are outlined in the context of socio-cultural changes and reassessment of creative movements.

The **practical significance.** The results of the study can be used in the theoretical and practical activities of galleries and can become the basis for the further research of gallery activities in Ukraine. The research has important implications for the development of training courses of gallery activities and art market. The material in this article can be used in the guiding lectures and excursion work.

Key words: art gallery, the Ukrainian art, space for creativity, representation of creative initiatives, cultural and artistic projects.

Надійшла до редколегії 11.11.2016 р.